

Granskning av samverkan i planprocessen

Rapport
Tjörns kommun

KPMG AB

2023-09-11

Antal sidor: 22

Antal bilagor: 0

Tjörns kommun
Granskning av samverkan i planprocessen

2023-09-11

Innehållsförteckning

1	Sammanfattning	3
2	Bakgrund	5
2.1	Syfte, revisionsfrågor och avgränsning	5
2.2	Revisionskriterier	6
2.3	Metod	6
3	Övergripande om planprocessen	8
4	Resultat av granskningen	10
4.1	Organisation	10
4.2	Tjörns kommuns planprocess	12
4.3	Samverkan med berörda i planprocessen	17
4.4	Uppföljning och återrapportering till samhällsbyggnadsnämnden	19
5	Slutsats och rekommendationer	21

1 Sammanfattning

KPMG har av Tjörns kommuns revisorer fått i uppdrag att granska samhällsbyggnadsnämndens rutiner för samverkan i planprocessen. Uppdraget ingår i revisionsplanen för år 2023.

Syftet med granskningen har varit att bedöma om samhällsbyggnadsnämnden säkerställt en ändamålsenlig och effektiv planprocess avseende ansvar och utförande. Granskningen har även lagt särskilt fokus på om det sker en tillräcklig samverkan med berörda intressenter i planprocessen.

Vår sammanfattande bedömning utifrån granskningens syfte är att samhällsbyggnadsnämnden inte fullt ut säkerställt en ändamålsenlig och effektiv planprocess avseende ansvar, utförande och samverkan. Bedömningen grundas till stor del på att det finns en avsaknad av samverkan mellan berörda intressenter i planprocessen för att säkerställa ett kvalitativt underlag som beaktar aktuella behov och förutsättningar.

Granskningen visar att det finns en beskrivning av den övergripande planprocessen likväl som rutinbeskrivning och processkarta, som går i linje med PBL och Boverkets rekommendationer. Vi bedömer att rutinbeskrivningen är i behov av att aktualiseras, mot bakgrund av förändringar inom organisationen samt nulägesbild på Tjörn. Det saknas även en formaliserad och dokumenterad rutin som tydligt visar hur fördelning av ärenden ska ske, varpå vi bedömer att en sådan bör upprättas.

Vår granskning visar att det har funnits en problematik avseende prioritering av ärenden, där förvaltning och nämnd inte delat uppfattning om detaljplaners funktionalitet, vilket lett till att förvaltningen bedömt att vissa av de planbesked som beslutats inte längre är lämpliga. Vi ser att denna problematik utgör en faktor för en ineffektiv planprocess, och bedömer därmed att det bör upprättas en rutin för upphävande av detaljplaner som inte längre är aktuella. Vidare ser vi ett behov av att ha en gemensam samsyn på lämpligheten i detaljplanerna, för att säkerställa att de detaljplaner som antas också verkställs. Här ser vi att nämnden har ett ansvar att prioritera vilka detaljplaner som är av principiell betydelse och som är lämpliga att genomföra.

Vi konstaterar att det av styrande dokument och rutinbeskrivningar framgår att möten ska genomföras för att inkludera berörda i de olika skedena av processen. Vår granskning visar dock att dessa rutiner inte följs i praktiken i tillräcklig utsträckning, vilket enligt vår bedömning medför en risk för en ineffektiv planprocess. Med anledning av avsaknad av ett samverkansforum för tjänstepersoner på förvaltningarna sker även parallella processer i stället för en gemensam process, vilket utgör en faktor till ineffektivitet. Vi bedömer att samverkansöverenskommelser eller motsvarande bör upprättas mellan berörda aktörer, i syfte att på ett tydligare sätt beskriva rutiner för samverkan.

Vi bedömer att uppföljning avseende pågående detaljplanearbete till nämnden kan intensifieras i syfte att skapa förutsättningar för nämnden att få en uppfattning om framdriften i detaljplanearbetet samt möjliggöra en prioritering av detaljplanerna.

Mot bakgrund av vår granskning rekommenderar vi samhällsbyggnadsnämnden att:

- Fortsätta arbetet med den nya översiktsplanen och förankra denna tillsammans med förknippade dokument
- Tillse att den rutinbeskrivning som används i verksamheten aktualiseras utifrån förändrad organisation och nulägesbild på Tjörn
- Tillse att en formaliserad och dokumenterad rutin avseende ansvarsfördelning av ärenden upprättas
- Säkerställa att de avvägningar som görs avseende beslut om detaljplaner går i linje med detaljplanens funktionalitet
- Säkerställa att antagna detaljplaner som inte längre är aktuella upphävs vid behov, genom att ta fram en rutin som möjliggör denna process
- Tillse att samverkan sker inom planprocessen
- Tillse att en formaliserad och dokumenterad samverkansöverenskommelse mellan berörda inom planprocessen upprättas, i syfte att skapa förutsättningar för en gemensam framdrift i planarbetet

2 Bakgrund

KPMG har av Tjörns kommuns revisorer fått i uppdrag att granska samhällsbyggnadsnämndens rutiner för samverkan i planprocessen. Uppdraget ingår i revisionsplan för år 2023.

Planläggning av mark- och vatten, så kallad fysisk planering, handlar om hur mark-och vattenområden ska användas samt var infrastruktur och bebyggelse placeras och hur den utformas. Kommunens fysiska planering regleras i huvudsak av Plan-och bygglagen (PBL).

Den fysiska planeringen är kopplad till ett flertal strategiska och operativa processer inom den samlade kommunkoncernen. Detaljplaneringen och prioriteringsordningen av vilka områden som prioriteras och planläggs bör vara kopplade till översiktsplanen samt till en planstrategi. Till detaljplaneprocessen kopplas utöver nämnda strategiska processer även mer operativa. Mark- och exploateringsfrågor, trafikplanering, va-planering, miljöfrågor och bygglov är arbetsprocesser som har direkt koppling till detaljplaneringen av mark- och vattenområden i kommunen. Därtill tillkommer specifika frågor vid aktualitet, så som exempelvis fiberdragning och energifrågor.

För att detaljplaneringen ska bli effektiv och funktionell där planeringen sker i rätt ordning, utifrån rätt strategi och med goda möjligheter till effektivt verkställande, behöver tydliga samarbetsstrukturer finnas. För att skapa en effektiv planprocess kopplat till verkställighet behöver processen involvera berörda intressenter redan initialt i planeringen. Detta innebär att se över vilka inom den samlade kommunkoncernen som kan bidra med underlag och kompetens. Funktionella arbetsprocesser för bedömning av behov och förutsättningar inför varje uppstart av ny detaljplan är en framgångsfaktor som effektiviserar detaljplaneprocessen både tids- och resursmässigt.

Revisorerna har i sin riskanalys bedömt att det finns en risk att det inte bedrivs en ändamålsenlig samverkan som bidrar till en effektiv och ändamålsenlig planprocess. Revisorerna har därför bedömt att en granskning bör genomföras avseende samhällsbyggnadsnämndens rutiner för att möjliggöra detta.

2.1 Syfte, revisionsfrågor och avgränsning

Granskningen har syftat till att bedöma om samhällsbyggnadsnämnden säkerställt en ändamålsenlig och effektiv planprocess avseende ansvar och utförande.

Granskningen har lagt särskilt fokus på om det sker en tillräcklig samverkan med berörda intressenter i planprocessen för att säkerställa ett kvalitativt underlag som beaktar aktuella behov och förutsättningar.

Granskningen har omfattat följande revisionsfrågor:

- Har samhällsbyggnadsnämnden säkerställt en tydlig övergripande planprocess gällande ansvarsfördelning av ärenden samt utförande av ärendeprocessen kopplat till prioritering, planering och verkställighet?
- Har samhällsbyggnadsnämnden säkerställt att samverkan med förvaltningar, bolag och berörda sker i planprocessen på ett tillfredsställande sätt?
- Har samhällsbyggnadsnämnden säkerställt att nuvarande ärendeprocess för detaljplanehandläggning ger funktionella detaljplaner som går att verkställa på ett lämpligt sätt?
- Har samhällsbyggnadsnämnden säkerställt att förvaltningens interna processer är funktionella och samverkar för att skapa möjligheter till effektiv handläggning och utförande?
- Får samhällsbyggnadsnämnden en tillräcklig uppföljning för att kunna säkerställa att nuvarande ärendeprocess innebär effektiv handläggning och beslutshantering?

Granskningen har omfattat samhällsbyggnadsnämndens verksamhetsområde kopplat till detaljplanering av mark- och vatten. Då granskningen berört samverkan i detaljplaneprocessen har även parter inom de kommunala bolagen och andra förvaltningar involverats i uppgiftslämnande och granskningsunderlag.

2.2 Revisionskriterier

Vi har bedömt om rutinerna uppfyller:

- Kommunallagen 6 kap § 6
- Tillämpbara delar i Plan- och bygglagen, PBL (2010:900)
- Tillämpbara interna regelverk och policys såsom delegationsordning och reglemente

2.3 Metod

Granskningen har genomförts genom dokumentstudier, intervjuer, protokollsgranskning samt gruppdiskussion:

- Dokumentstudier av övergripande policys och riktlinjer för planverksamheten, delegationsordning, interna rutiner för planarbetet generellt samt samverkan i planprocessen specifikt.

2023-09-11

- Intervjuer har genomförts med följande funktioner inom samhällsbyggnadsförvaltningen; samhällsbyggnadsnämndens ordförande¹, samhällsbyggnadschef, plan- och byggchef, inhyrd konsult med ansvar för framtagande av översiktsplan samt driften av detaljplanarbetet
- Intervjuer har genomförts med följande funktioner inom kommunkansliet; avdelningschef fastighetsavdelningen, gruppledare mark- och exploatering
- Intervju har även genomförts med VD för Tjörns Bostads AB
- Protokollsgranskning av samhällsbyggnadsnämndens sammanträdesprotokoll under perioden 2022-01-29 -2023-06-21.
- Gruppdiskussion har genomförts med berörda funktioner som samverkar i detaljplaneprocessen, i syfte att skapa ett forum för diskussion för de parter som är berörda kring såväl de delar som fungerar väl som de delar som kan utvecklas. De funktioner som ej kunde delta på utsatt tid för diskussionen har getts möjlighet att inkomma med eventuella synpunkter skriftligen.

Samtliga intervjuade har fått möjlighet att faktakontrollera rapporten. De funktioner som deltog i gruppdiskussionen har getts möjlighet att faktakontrollera avsnitt 4.3.3, utifrån lämnade synpunkter vid gruppdiskussionen.

---

¹ Samtliga ledamöter i presidiet kallades till intervjun

3 Övergripande om planprocessen

Planprocessen regleras i Plan- och bygglagen (2010:900), där det finns bestämmelser om planläggning av mark, vatten och byggande. Bestämmelserna syftar till att, med hänsyn till den enskilda människans frihet, främja en samhällsutveckling med jämlika och goda sociala levnadsförhållanden och en god och långsiktigt hållbar livsmiljö för människorna i dagens samhälle och för kommande generationer (kap 1, § 1).

Enligt Boverket består den övergripande planprocessen av följande steg:

1. Kommunen lämnar ett planbesked efter att sökanden lämnat ansökan om planbesked

- Planbeskedet ska beslutas inom fyra månader efter en komplett ansökan inkommit till kommunen, vara skriftligt och motiverat. I beskedet meddelar kommunen om de kommer att inleda ett detaljplanearbete eller inte, och beslutet går ej att överklaga. Om beskedet är att inte inleda ett planarbete ska detta redovisas i beskedet.

2. Kommunen tar fram ett planförslag

- Under arbetet med att ta fram en detaljplan ska det finnas en eller flera kartor över området samt en fastighetsförteckning med information om vilka fastigheter som berörs av detaljplanen. I detaljplanen utreder kommunen frågor om till exempel vägar, vatten och avlopp samt hur området bör användas. För att underlätta planarbetet kan kommunen upprätta ett program där utgångspunkter och mål för detaljplanen framgår. Vid upprättandet av ett sådant program kan allmänheten, myndigheter och andra organisationer lämna synpunkter i ett programsamråd. Det är ej något krav att ta fram ett sådant program.

3. Kommunen hämtar in synpunkter under ett samråd

- När ett planförslag tagits fram får de som berörs av förslaget, såsom fastighetsägare, hyresgäster, länsstyrelsen och kommunala myndigheter lämna synpunkter på förslaget under ett så kallat samråd. Även andra som har intresse för förslaget kan lämna synpunkter. Samrådet syftar till att samla in information i ett tidigt skede av planprocessen. Kommunen väljer sedan att ta hänsyn till synpunkterna eller att ej beakta dessa. Om det sistnämnda är aktuellt kan kommunen förklara varför de ej beaktar synpunkterna i en samrådsredogörelse.

4. Kommunen ställer ut förslaget för granskning

- Efter eventuella ändringar ställs planförslaget ut för granskning, vilket är ytterligare ett tillfälle för berörda att lämna synpunkter. De som yttrat sig under samrådet, och andra berörda, ska få ett meddelande om att planförslaget ska granskas. Synpunkterna måste ha inkommit senast innan granskningstiden har gått ut. Kommunen sammanställer de skriftliga synpunkterna från granskningen i ett granskningsutlåtande. Även synpunkterna från samrådet ska inkluderas i granskningsutlåtandet om dessa inte sammanställts tidigare. När

granskningsutlåtandet är färdigt ska kommunen så snart som möjligt skicka utlåtandet eller information om var det finns tillgängligt till dem som inte fått sina synpunkter tillgodosedda.

5. Detaljplanen antas

- När granskningstiden har gått ut antar kommunfullmäktige detaljplanen. I enklare fall kan kommunstyrelsen eller en eventuell byggnadsnämnd anta en detaljplan. När detaljplanen är antagen ska kommunen meddela berörda och anslå beslutet på sin anslagstavla.

6. Detaljplanen kan överklagas

- Kommunens beslut kan överklagas av berörda, som skriftligen lämnat synpunkter under samrådet eller granskningen, till mark- och miljödomstolen.

7. Detaljplanen börjar gälla

- När tiden för överklagande har gått ut och ingen har överklagat vinner detaljplanen laga kraft och börjar gälla. Ofta informerar kommunen om nya detaljplaner på sin webbplats. Om någon har överklagat detaljplanen vinner den laga kraft när mark- och miljödomstolen eller högre instans slutligt har avgjort ärendet och det beslutet inte har överklagats. Resultatet av ett överklagande kan också bli att planen upphävs och inte vinner laga kraft.

4 Resultat av granskningen

4.1 Organisation

Tjörns kommun består av kommunstyrelse samt sex nämnder; barn- och utbildningsnämnden, socialnämnden, kultur- och fritidsnämnden, krisledningsnämnden, valnämnden samt samhällsbyggnadsnämnden. Den sistnämnda ansvarar för den övergripande planprocessen. I samhällsbyggnadsnämndens (SBN) reglemente² framgår att nämnden är Tjörns kommuns byggnadsnämnd och ansvarar därmed för kommunens uppgifter inom plan- och byggnadsväsendet, i enlighet med plan- och bygglagen (2010:900). Samhällsbyggnadsnämndens arbete administreras av samhällsbyggnadsförvaltningen, som bland annat ansvarar för arbete inom;

- Upprättande av förslag till detaljplaner, översiktsplan, fördjupade översiktsplaner samt administrering av bygglov (planavdelningen/byggavdelningen)
- Den allmänna vatten – och avloppsanläggningen (vatten- och avlopp, VA-avdelningen)
- Miljö- och hälsoskydd, vatten- och strandskydd, renhållnings- och avfallsfrågor, ansvar för tillstånd, dispenser eller tillsyn inom miljöbalkens område, övergripande miljö- och klimatarbete (miljöavdelningen)³
- Ansvarar för drift och underhåll av gator, vägar samt parkering på allmän platsmark (teknikavdelningen)⁴

Den 24 mars 2022 beslutade kommunfullmäktige att uppdra kommunstyrelsen att ansvara för förvaltning av kommunägda fastigheter, vilket tidigare förvaltats av kommunen fastighetsbolag. Resultatet blev att fastighetsavdelningen skapades. Fastighetsavdelningen består av tre delar; mark-och exploatering (MEX), fastighetsförvaltning samt lokalsamordning. Mark- och exploateringsfrågor administreras därmed av kommunkansliet som finns under kommunstyrelsen. Kommunstyrelsen har enligt reglementet⁵ bland annat i uppgift att ansvara för och samordna den översiktliga planeringen av användningen av mark och vatten, mark- och exploateringsfrågor, fastighetsbildningsfrågor samt utveckling av strategiskt viktiga områden.

I intervju uppges att planavdelningen haft en hög personalomsättning samt svårt med rekrytering av arkitekter, vilket bidragit till en minskad framdrift i planarbetet. Med anledning av detta har förvaltningen anlitat en plankonsult med särskilt ansvar att dels leda översiktsplanarbetet, dels driva på detaljplaneprocessen. Konsulten arbetar med

---

² Antaget av kommunfullmäktige (KF) 2020-02-20, § 38. Reviderades senast av KF 2023-05-17.

³ Samhällsbyggnadsnämnden är även miljö- och hälsoskyddsnämnd i kommunen.

⁴ Samhällsbyggnadsnämnden är kommunal väghållningsmyndighet.

⁵ Antaget av KF 2020-02-20, § 37. Reviderades senast av KF 2022-12-15, § 234

detaljplanprocessen två dagar i veckan och översiktsplansarbetet en gång i veckan. Den tidigare byggchefen är plan- och byggchef.

4.1.1 Mål avseende planprocessen

Av Tjörns kommuns plan för mål och ekonomi 2023⁶ framgår tre strategiska områden för kommunen, som utgår ifrån kommunfullmäktiges antagna vision "Tjörn – möjligheternas ö hela året och för hela livet", varav ett har tydlig koppling till planprocessen; *Vi bygger en miljövänlig kommun med hållbar samhällsutveckling*.

Inom det strategiska området finns två inriktningsmål med tillhörande prioriteringsmål.

- Vi erbjuder attraktiva boenden och skapar förutsättningar för företagsetablering och expansion
- Process kopplat till detaljplaner ska förbättras, med syfte att förbättra samverkan, samarbete och kommunikation mellan de verksamheter som deltar i arbetet med detaljplaner
- Vi har en tillförlitlig, hållbar och motståndskraftig infrastruktur
- Utöka andelen förnybar energi i kommunens fastigheter

Av samhällsbyggnadsnämndens detaljbudget för 2023⁷ framgår ytterligare prioriterade mål inom det strategiska området. I nedanstående tabell redogör vi för dessa mål.

Inriktningsmål	Prioriterade mål samhällsbyggnadsnämnden
<ul style="list-style-type: none"> • Vi erbjuder attraktiva boenden och skapar förutsättningar för företagsetablering och expansion	<ul style="list-style-type: none"> - Process kopplat till detaljplaner ska förbättras - Fiskenäringen på Tjörn ska bevaras och stimuleras - Fortsatt arbete med ny översiktsplan (ÖP) - Leda aktiv samverkan för helhetsperspektiv
<ul style="list-style-type: none"> • Vi har en tillförlitlig, hållbar och motståndskraftig infrastruktur	<ul style="list-style-type: none"> - Utöka andelen förnybar energi i kommunens fastigheter

⁶ Antagen av kommunfullmäktige 2022-11-17 §191

⁷ Antagen av samhällsbyggnadsnämnden 2023-01-25 § 4

	<ul style="list-style-type: none"> - Vi möjliggör en hållbar miljö och infrastruktur genom vårt arbete med ny översiktsplan (ÖP) - Ny VA-plan antas under året - Handlingsplaner för Trafikstrategi, naturvårdsprogram och avfallsplan ska tas fram och genomföras
--	---

Av detaljbudgeten framgår att samverkan, samarbete och kommunikation ska ske i arbetet med detaljplaner. Vidare framgår att en ny översiktsplan ska ge vägledning till nya detaljplaner som är realiserbara och ligger till grund för framtida utveckling. Avseende det prioriterade målet *Leda aktiv samverkan för helhetsperspektiv* framgår att samhällsbyggnadsnämnden regelbundet avser kalla till samverkansmöte med andra förvaltningar och bolag. Detta för att möjliggöra hållbara och attraktiva detaljplaner.

4.2 Tjörns kommuns planprocess

I kommande avsnitt redogör vi för Tjörns kommuns planprocess, med fokus på detaljplanprocessen, i förhållande till PBL och Boverkets rekommendationer.

4.2.1 Översiktsplan

Av plan- och bygglagen 3 kap. § 1–2, framgår att varje kommun ska ha en aktuell översiktsplan som omfattar hela kommunen. Av en sådan översiktsplan ska kommunen ange inriktningen för den långsiktiga utvecklingen av den fysiska miljön samt ge vägledning för beslut om hur mark- och vattenområden ska användas. Planen ska även redogöra för hur den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras. I och med att planen är vägledande och inte juridiskt bindande, regleras inte kommunens mark och användning, bebyggelse och anläggningar i detalj i planen. I stället sker denna reglering i planeringsarbetet såsom i detaljplaner och bygglov. En kommuns översiktsplans aktualitet ska enligt PBL tredje kapitlet, 27 § prövas minst en gång varje mandatperiod.

Tjörns kommuns nuvarande översiktsplan beslutades av kommunfullmäktige 2013 och gäller mellan 2013–2023. Planens aktualitet prövades senast 2016-12-15. Enligt uppgift har ett förslag till ny översiktsplan arbetats fram, efter att kommunfullmäktige 2019 gett samhällsbyggnadsnämnden i uppdrag att ta fram en ny översiktsplan då den tidigare planen bedömdes som inaktuell. Arbetet med en ny översiktsplan påbörjades under 2020, och har tillsammans med planavdelningen projektletts av plankonsulten som ansvarar för framdriften av översiktsplanarbetet. Förslaget till översiktsplan innehåller fem övergripande kapitel; inledning, utgångspunkter, utvecklingsstrategi, mark- och vattenanvändning samt tematiska inriktningar om allmänna intressen. En digital version av förslaget finns tillgängligt på kommunens hemsida.

Kommunstyrelsen beslutade 2022-12-15 § 225, om samråd kring förslag till ny översiktsplan. Förslaget till ny översiktsplan var på samråd mellan 25 januari och 10 april 2023, vilket innebär att allmänheten har givits möjlighet att lämna synpunkter på förslaget. Per juni 2023 pågår ett arbete att sammanställa de synpunkter som inkommit i en samrådsredogörelse, inför granskningsfasen. Under granskningsfasen har berörda och intressenter möjlighet att lämna ytterligare synpunkter.

4.2.2 Detaljplanarbetet

Tjörns kommun har lagt ut en övergripande beskrivning av planprocessen på sin externa hemsida som följer de övergripande stegen ansökan om planbesked, planbesked, uppstart, samråd, samrådsredogörelse, granskning, antagande, överklagande och laga kraft. På hemsidan finns information om respektive steg, och det finns även en blankett som ska användas vid ansökan om planbesked. Vidare framgår vilka styrande dokument och principer som ligger till grund för bedömning av ansökan, såsom översiktsplan, tätortsstudie, strategiska bostadsprogrammet, prioritering i budgeten för samhällsbyggnadsnämnden, närhet till kollektivtrafik, service och infrastruktur samt allmännyttan. Bedömningen tar även hänsyn till riksintressen, strandskydd, fornminnen, utbyggnad av va-nätet, klimathänsyn, risk för olyckor, elektronisk kommunikation och avfallshantering.

När en komplett ansökan inkommit till kommunen har den som ansökt om planbesked rätt att få ett besked inom fyra månader. Alla inkomna ansökningar bedöms även utifrån en prioriteringsordning. Vid planbesked tecknas ett planavtal med den som har ansökt om planbesked, exempelvis en markägare eller exploatör. Ett exploateringsavtal tecknas även med exploatörer senare i detaljplaneprocessen. Detta i enlighet med kommunens riktlinjer för markanvisning och exploateringsavtal⁸. I intervju uppges att de flesta detaljplaner avser externa exploatörer, men att även kommunens fastighetsavdelning är en beställare av detaljplaner.

Samhällsbyggnadsförvaltningen har en processkarta för detaljplaneprocessen. Processkartan är omfattande och redogör för hela processen i enlighet med de faser som framgår av PBL och Boverkets rekommendationer. Av processkartan framgår en uppdelning på aktörerna intressent, handläggare och administratör. Inom ramen för handläggare beskrivs planhandläggarnas arbetsmoment steg för steg genom planprocessen. Utöver processkartan finns en rutinbeskrivning som planavdelningen, enligt uppgift, uppdaterar vid förändrad lagstiftning. Rutinbeskrivningen togs fram 2019-01-24, och är ett levande arbetsmaterial. Rutinen är omfattande och beskriver hela planprocessen från planansökan till laga kraft. Av rutinbeskrivningen beskrivs att en ansökan om planbesked inte får avslås på grund av resursbrist.

4.2.2.1 Beslutsprocessen av detaljplaner

Av PBL 6 kap, 27 § framgår att en detaljplan ska antas av kommunfullmäktige, men kommunstyrelse och byggnadsnämnd kan via delegering anta en plan som inte är av

---

⁸ Fastställd av kommunstyrelsen 2017-09-07 § 133

principiell beskaffenhet eller av annan större vikt. Ett sådant uppdrag får ej delegeras enligt SFS 2017:424 Lag om ändring i plan- och bygglagen (2010:900). I kommunstyrelsens⁹ respektive samhällsbyggnadsnämndens delegationsordning¹⁰ framgår ej om någon av dessa instanser fattar beslut om antagande av detaljplaner.

I den övergripande processkartan framgår att samhällsbyggnadsnämnden prioriterar ansökan och godkänner utlåtande. Därefter fattas beslut om godkännande av samrådsredogörelse, beslut om granskning samt godkännande av granskningsutlåtande. Det sista steget, beslut om antagande av detaljplan, fattas antingen av kommunfullmäktige eller av samhällsbyggnadsnämnd enligt processkartan.

I samhällsbyggnadsnämndens delegationsordning framgår att nämnden bland annat delegerat till förvaltningschef att utfärda lagkraftbevis för detaljplaner. Förvaltningschefen har även rätt att fatta beslut om bygglov inom och utanför detaljplan enligt byggrätt i planen samt för åtgärder i linje med förhandsbesked och kommunens översiktsplan. I faktakontroll framgår att planbesked för externa och kommunala detaljplaner antas av samhällsbyggnadsnämnden. Vid kommunala detaljplaner där MEX-avdelningen är beställare mottar även kommunstyrelsen information om den kommunala planen. Enligt kommunstyrelsens delegationsordning kan kommunstyrelsens arbetsutskott ta fram yttrande över förslag till detaljplan inför planstart, samråd och granskning samt begära planbesked.

Av samhällsbyggnadsnämndens arbetsordning¹¹ framgår att nämnden ska bestå av ett presidieutskott (SBN PU) som bereder samtliga ärenden, och därmed även detaljplaner. Undantag är ärenden som bereds av nämndens VA- utskott som bland annat ansvarar för att bereda strategiskt viktiga frågor inom VA-området. Beredning av ansökan om detaljplan sker enligt processkartan av kommunstyrelsens presidieutskott samt av SBN PU. Därefter sker beredning av SBN PU vid fyra tillfällen inför beslut om antagande.

4.2.3 Ansvarsfördelning och prioritering av ärenden

I intervju framgår att planavdelningen genomför veckovisa plangruppsmöten där ansvarsfördelning av ärenden hanteras löpande. På mötet diskuteras även vilka ärenden som ska gå vidare till nämnd för beslut. På plangruppsmötet deltar planarkitekter och plankonsult med ansvar för framdrift inom planprocessen. Utöver detta har även planarkitekterna egna möten. Vi har inom ramen för granskningen ej mottagit någon rutin som beskriver hur ansvarsfördelning mellan handläggare går till, eller som bekräftar de uppgifter som framhävs i intervju.

I förvaltningens rutinbeskrivning för planprocessen framgår att kommunen lämnar planbesked i enlighet med tre prioriteringskategorier;

---

⁹ Beslutad 2023-04-06, § 78

¹⁰ Fastställd 2019-01-09, § 5. Senast reviderad 2020-01-22, § 31

¹¹ Fastställd 2019-01-09, § 6. Senast reviderad 2021-05-19, § 153

1. Planarbetet kan påbörjas inom ca 2–4 år
2. Planarbetet kan påbörjas inom ca 4 år
3. Avslag

Av rutinen framgår att kommunen inte får avslå en planansökan på grund av resursbrist, samt att en komplex detaljplan tidigast kan antas inom tre år efter påbörjat planarbete. Vid standardförfarande kan en detaljplan normalt sett antas inom 1 – 2 år.

Vid intervju uppges att det funnits en generell problematik avseende prioritering av ärenden. Historiskt sett har planavdelningen signalerat för att flera ansökningar om detaljplaner bör avslås, mot bakgrund av att de inte är lämpliga. Från politiskt håll har detaljplanerna dock prioriterats och nämnden har beslutat om planbesked. Flera av de intervjuade upplever att det finns en övergripande planprocess, men att nämndens förväntningar på detaljplanerna inte alltid är möjliga utifrån PBL. Detta har enligt uppgift lett till att det finns detaljplaner som är i behov av att avbrytas. Vidare uppges att det i flera fall startats detaljplaner som inte borde ha startats. Tidigare har inte en plan avbrutits fast att det funnits behov, utan planerna har i stället bedömts som "vilande".

Vidare uppges att samhällsbyggnadsförvaltningen tidigare arbetat efter en så kallad "grön, gul, röd lista 2023"¹². Flera av planerna är dock inte aktuella eller lämpliga att verkställa. Med anledning av detta har ett arbete påbörjats att revidera prioriteringslistan, till att omfatta tre nivåer; grön, gul och röd. De gröna planerna är detaljplaner som pågår, gula är pausade av olika skäl och de röda planerna ska avslutas. I intervju uppges att revideringen lett till en tydligare struktur både för förvaltning och nämnd.

4.2.4 Verkställighet

Statistik avseende beslut om antagande av detaljplan samt överklagande detaljplaner saknas i Kolada¹³. Inom ramen för granskningen har vi mottagit förvaltningens prioriteringslista där det framgår information om antagna, pågående samt avbrutna detaljplaner. I listan finns 16 grönmarkerade och pågående detaljplaner. Vidare finns nio gulmarkerade detaljplaner vilket innebär att framdriften i detaljplanearbetet minskat på grund av olika faktorer. Det finns även en röd lista med tre detaljplaner som bör avbrytas på grund av olika faktorer. Listan innehåller även detaljplan som avbrutits sedan tidigare. Detaljplanen avbröts med anledning av att bostäderna ej var lämpliga att bebygga på grund av översvämningsrisk. Värt att notera är att flera av de pågående planerna påbörjats för länge sedan. Av de pågående planerna har sex planer påbörjats under de senaste åren (2021–2023). Resterande pågående planer har påbörjats under perioden 2008–2019. Nuläge för samtliga detaljplaner framgår av listan.

---

¹² Benämns herefter "prioriteringslista"

¹³ En tjänst från RKA – Rådet för främjande av kommunala analyser

I intervju uppges att det finns en frustration såväl internt som externt avseende verkställigheten av detaljplaner. En anledning som uppges i intervju är att det saknas en grundläggande förståelse för den övergripande planprocessen och tidsaspekten. Mot bakgrund av detta avser förvaltningen att genomföra en utbildningsinsats till nämnden avseende planprocessen. Samtidigt uppges vissa av de intervjuade att planprocessen historiskt sett inte varit tillräckligt effektiv för att säkerställa en framdrift. Ett exempel som lyfts fram är att förvaltningen, dels på grund av hög belastning och få resurser, insett i efterhand att exempelvis en markmiljöundersökning behövde genomföras. I detta fall kan detaljplanen redan befinna sig i granskningsfasen, och det blir därmed dels kostnadsdrivande, dels påfrestande för tidplanen när detta upptäcks i ett sent skede. Detta påverkar även andra avdelningar och förvaltningar som berörs i planprocessen. Vissa av de intervjuade har även uppfattningen att nämnden antar planbesked med förhoppningen att arbetet ska drivas på ytterligare. De intervjuade menar dock på att detta föranleder en större arbetsbörda. De intervjuade noterar att de inte menar att detaljplaner inte ska antas, men att en avvägning baserat på förvaltningens utlåtande bör göras i större utsträckning.

Vidare uppges att det finns en avsaknad av effektivitet i genomförandet av detaljplaner, vilket uppges till viss del bero på att planerna inte är tillräckligt flexibla och funktionella för den sökande.

4.2.4.1 Bedömning

Granskningen visar att kommunens nuvarande översiktsplan antogs 2013, och att det pågår ett arbete att ta fram en ny översiktsplan. Samhällsbyggnadsnämnden har även i sin detaljbudget för 2023 antagit prioriterade mål avseende färdigställandet av översiktsplanen, samt att denne ska skapa förutsättningar för en effektiv planprocess med funktionella detaljplaner.

Underlag i granskningen visar även att det finns en beskrivning av den övergripande planprocessen likväl som rutinbeskrivning och processkarta. Dessa dokument går i linje med PBL och Boverkets beskrivning av planprocessen, och beskriver även hela detaljplaneprocessen från ansökan om planbesked till antagande av detaljplan. Dock bedömer vi att rutinbeskrivningen är i behov av att aktualiseras, mot bakgrund av förändringar inom organisationen samt nulägesbild på Tjörn.

Enligt uppgift sker ansvarsfördelning av ärenden på veckovisa möten. Vi bedömer dock att det saknas en formaliserad och dokumenterad rutin som tydligt visar hur fördelning ska ske och att en sådan bör upprättas.

Granskningen visar att det har funnits en problematik avseende prioritering av ärenden, där förvaltning och nämnd inte delat uppfattning om detaljplaners funktionalitet. Förvaltningens bedömning är att vissa av planbeskeden inte längre är lämpliga, och att det kan bli aktuellt att avbryta dessa planer. Vi ser att denna problematik utgör en faktor för en ineffektiv planprocess, och bedömer därmed att det bör upprättas en rutin för upphävande av detaljplaner som inte längre är aktuella.

Vidare ser vi ett behov av att ha en gemensam samsyn på lämpligheten i detaljplanerna, för att säkerställa att de detaljplaner som antas också verkställs. Vi konstaterar att nämnden har ett stort antal detaljplaner som varken antagits eller verkställts. Vi noterar att det finns en problematik att detaljplaner ej behandlats inom de tidsramar som behövs för en tillräcklig framdrift, där några av anledningarna är få resurser och långa ledtider. En ansökan om detaljplan får enligt rutinbeskrivningen inte avslås på grund av resursbrist. Däremot är det av vikt att de avvägningar som görs går i linje med detaljplanens funktionalitet. Här har nämnden ett ansvar att prioritera vilka detaljplaner som är av principiell betydelse och som är lämpliga att genomföra.

4.3 Samverkan med berörda i planprocessen

4.3.1 Samverkan med andra förvaltningar

I samhällsbyggnadsnämndens reglemente framgår att nämnden särskilt ska samverka med kommunstyrelsen i samhällsbyggnadsfrågor. Som nämnt i avsnitt 4.1.1 avser även samhällsbyggnadsnämnden kalla till samverkansmöte med andra förvaltningar i ett led att uppnå det prioriterade målet *Leda aktiv samverkan för helhetsperspektiv*.

Enligt uppgift finns en grupp som kallas "Hur når vi målet gruppen". Gruppen består av plan- och bygglovschef, hållbarhetschef, trafikchef, VA-chef, ekonomichef samt inhyrd konsult från planavdelningen. Avdelningschef på fastighet är sammankallande. Bakgrunden till införandet av gruppen är att kommunfullmäktige i mål- och budget för 2021 och 2022 uppdragit kommunstyrelsen, samhällsbyggnadsnämnden samt Tjörns Bostads AB att arbeta med inriktningsmålet *Skapa intresse och beredskap för hållbar exploatering och nybyggnation*. Enligt uppgift har det inte skett ett tillräckligt arbete för att uppnå detta mål tidigare, varpå "Hur vi når målet gruppen" startades för att intensifiera arbetet. Syftet med gruppen är därmed att förbättra samverkan med berörda förvaltningar och avdelningar i planprocessen, i syfte att uppnå de övergripande mål som finns avseende planprocessen. Kommunkansliet har även tillsammans med samhällsbyggnadsförvaltningen ett politiskt uppdrag att se över planprocessen och samverkan. Mötesforumet är temporärt för att fastställa vilka samverkansforum som behövs, och kommer enligt uppgift eventuellt att ersättas med andra samverkansforum framgent. Det finns även ett förslag att tillsätta en styrgrupp kopplat till samverkansforumet där samtliga avdelningar ska rapportera till samma styrgrupp. Enligt uppgift förväntas detta leda till en helhetssyn av processen. I faktakontroll noteras att detta är ett förslag i dagsläget som kan komma att justeras, likväl som att arbete pågår med att ta fram nya rutindokument för samverkan.

Utöver detta genomförs även "Plex-möten", planavdelningen och fastighetsavdelningen träffas varannan vecka. Dock uppges i intervju att det saknas en tydlig struktur och framdrift i denna grupp efter att den tidigare planchefen slutade.

I intervju uppges att andra intressenter än planavdelningen ofta blir involverade för sent i planprocessen. Ett exempel som lyfts fram är att planprocessen inte ses som en gemensam process mellan kommunens avdelningar utan att de olika avdelningarna arbetar på egen hand. Några av de intervjuade upplever att exempelvis

fastighetsavdelningen får, i sin roll som beställare, information i ett för sent skede. Det finns även en generell uppfattning att avdelningarna inte gemensamt kommer överens om tidplan, vilket föranleder att processerna inte samkörs.

Av den övergripande processkartan framgår översiktligt i vilka steg planavdelningen ska samverka med andra förvaltningar och avdelningar. Av processkartan framgår att det så kallade startmötet (som genomförs efter positivt planbesked) är förvaltningsövergripande. Under processen sker sedan arbetsmöten där plan- och byggavdelning, byggavdelning, teknisk avdelning, miljöavdelning, mark- och exploatering samt räddning ska ingå. I faktakontroll uppges att processkartan inte överensstämmer med genomförandet i praktiken, exempelvis finns det inte längre någon teknisk avdelning. Utöver detta finns inga ytterligare dokumenterade riktlinjer för hur samverkan mellan förvaltningar ska ske i planprocessen. Av den rutinbeskrivning som används i verksamheten framgår även att handläggarna på planavdelningen ska inhämta information från övriga berörda avdelningar, såsom miljöavdelningen, bygglovsavdelningen, tekniska avdelningen samt fastighetsavdelningen. Information om nyinkomna ansökningar ska även ges vid Plex-mötet. Vidare framgår att en intern faktagranskning av planförslaget ska ske i samråd med andra avdelningar.

4.3.2 Samverkan med kommunala bolag och externa aktörer

Vad gäller samverkan med externa parter framgår av förvaltningens rutinbeskrivning att planchef ska kontakta sökande, för att sedan informera planavdelningen om intresse om att starta ett planarbete fortsatt kvarstår. Under processen ska löpande kontakt ske mellan planchef och sökande, för att informera den sökande om processen. Av rutinbeskrivningen framgår även att möte ska ske med exploitören vid bearbetning av planförslaget, efter samråd. Inför granskning skickas planförslaget till intressenter utifrån en remisslista, för att säkerställa att samtliga relevanta funktioner är med i processen.

När det gäller samverkan med kommunala bolag uppges i intervju att de sällan står som beställare för en plan. De kommunala bolagen är snarare intresserade av att köpa kommunens mark när den är förädlad. I intervju uppges att VD:n för det kommunala bolaget Tjörns Bostads AB har varit med på planmöten tillsammans med avdelningschef på fastighetsavdelning och förvaltningschef. På dessa möten utbyts information avseende detaljplanarbeten och gemensamma processer mellan funktionerna. I intervju uppges dock att bolaget behöver komma in tidigare i planprocessen, för att säkerställa att samtliga parter finns med i planering och genomförande.

4.3.3 Generella iakttagelser från gruppdiskussion

Flera av respondenterna i gruppdiskussionen upplever att samverkan är ett utvecklingsområde. Framför allt lyfts det fram att samverkan har försämrats på senare tid efter att planavdelningens planchef slutade. På grund av förändringar internt blev det därmed svårare att hålla samverkansformen levande, och informationsflödet stannade av mellan olika funktioner. Tidigare genomfördes täta dialoger med

inblandade vid framtagande av detaljplaner. Ett exempel som lyfts fram är Plex-mötena som inte genomförs lika frekvent som tidigare. I faktakontroll framgår att Plex-mötena ändrat form till att vara ett informationsmöte snarare än ett möte med fokus på detaljplanearbetet som det varit tidigare. Samverkan mellan förvaltningar sker på förekommen anledning, men inte enligt systematik enligt respondenterna.

Vidare uppges att planavdelningen är underbemannade, vilket leder till att framdriften av detaljplaner påverkas. En generell bild från respondenterna är att det saknas ett forum för dialog och utbyte mellan olika funktioner. Flera respondenter uppger att den vardagliga arbetsplatsdialogen avstannat med anledning av de personella förändringar som skett.

I gruppdiskussionen uppges att det vore fördelaktigt om tjänstepersoner, såsom handläggare, var representerade i "Hur når vi målet gruppen". I den gruppen deltar enbart chefer, vilket respondenterna anser utgöra en brist. Vidare uppges att utökade beslutspunkter är en faktor till en utdragen en planprocess. Med detta menas att nämnden har fler beslutspunkter än vad lagen kräver, och respondenterna syftar på att samhällsbyggnadsnämnden ska godkänna samrådsredogörelse och granskningsunderlag innan processen kan fortsätta.

4.3.3.1 Bedömning

Granskningen visar att det finns en ambition att samverka med andra förvaltningar, bolag och berörda i planprocessen. Vi konstaterar att det av styrande dokument och rutinbeskrivningar framgår att möten ska genomföras för att inkludera berörda i de olika skedena av processen. Våra intervjuer och gruppdiskussioner visar dock att dessa rutiner inte efterlevs i praktiken i tillräcklig utsträckning, vilket enligt vår bedömning medför en risk för en ineffektiv planprocess. Vidare ser vi att detta kan medföra att detaljplanerna inte blir funktionella. För att säkerställa effektivitet och funktionella detaljplaner är det av vikt att aspekter, bland annat vilka utredningar som ska genomföras, beaktas i tidigt skede. Med anledning av avsaknad av ett samverkansforum för tjänstepersoner på förvaltningarna sker även parallella processer i stället för en gemensam process, vilket även detta medför en risk för ineffektivitet.

Vi bedömer att rutiner för samverkan mellan förvaltningar, avdelningar och externa aktörer kan förbättras. Framför allt betonar vi vikten av intern samverkan mellan förvaltningar för att möjliggöra en gemensam framdrift i detaljplanearbetet.

4.4 Uppföljning och återrapportering till samhällsbyggnadsnämnden

Uppföljning till samhällsbyggnadsnämnden avseende de inriktningsmål och prioriterade mål som finns kopplade till samhällsbyggnadsförvaltningens verksamhet sker framför allt i årsredovisningen.

Enligt uppgift saknas det en fastställd och dokumenterad rutin som beskriver hur uppföljning och återrapportering ska ske till samhällsbyggnadsnämnden avseende detaljplanearbete. Vidare uppges att nämnden får en ekonomisk kvartalsrapport samt information om det allmänna planläget från plankonsulten två gånger om året. Vid denna rapportering får nämnden en genomgång av prioriteringslistan. Plankonsulten går även igenom respektive ärende för sig och framdriften i respektive ärende. Utöver detta tar samhällsbyggnadsnämnden del av detaljplaner från planavdelningen vid beslut om planbesked, samråd och granskning. I vissa fall antas detaljplanerna av samhällsbyggnadsnämnd.

I en protokollsgranskning för perioden 2022-01-19 – 2023-06-21 framgår att samhällsbyggnadsnämnden mottagit information om detaljplanearbetes framdrift sporadiskt. Av faktakontroll framgår att nämnden mottagit information löpande, minst två gånger per år, men att detta inte framgår tydligt av protokollen. I vissa fall har nämnden mottagit information om en specifik detaljplan, exempelvis vid utökning av planområde. Vid flera tillfällen har nämnden beslutat om positivt planbesked, med prioritering 1. Utöver detta har nämnden beslutat om samråd och granskning samt godkänt samrådsredogörelse och granskningshandling. I ett fall har en avskrivning av förnyad ansökan om planbesked skett, en detaljplan har pausats, en plan har delats och en detaljplan har avbrutits. I ett fall har nämnden beslutat om antagande om detaljplan, i detta fall om en ändring av planen.

4.4.1 Bedömning

Vår protokollsgranskning visar att samhällsbyggnadsnämnden mottagit information om pågående planarbete sporadiskt. Vi konstaterar även att nämnden i flera fall fattat beslut om positivt planbesked, samråd och granskning samt antagande av detaljplan i enlighet med kommunfullmäktiges delegation som framgår av nämndens reglemente.

Vi bedömer att uppföljning avseende pågående detaljplanearbete till nämnden kan intensifieras i syfte att skapa förutsättningar för nämnden att få en uppfattning om framdriften i detaljplanearbetet samt möjliggöra en prioritering av detaljplanerna.

5 Slutsats och rekommendationer

Vår sammanfattande bedömning utifrån granskningens syfte är att samhällsbyggnadsnämnden inte fullt ut säkerställt en ändamålsenlig och effektiv planprocess avseende ansvar, utförande och samverkan. Bedömningen grundas till stor del på att det finns en avsaknad av samverkan mellan berörda intressenter i planprocessen för att säkerställa ett kvalitativt underlag som beaktar aktuella behov och förutsättningar.

Granskningen visar att det finns en beskrivning av den övergripande planprocessen likväl som rutinbeskrivning och processkarta, som går i linje med PBL och Boverkets rekommendationer. Vi bedömer att rutinbeskrivningen är i behov av att aktualiseras, mot bakgrund av förändringar inom organisationen samt nulägesbild på Tjörn. Det saknas även en formaliserad och dokumenterad rutin som tydligt visar hur fördelning av ärenden ska ske, varpå vi bedömer att en sådan bör upprättas.

Vår granskning visar att det har funnits en problematik avseende prioritering av ärenden, där förvaltning och nämnd inte delat uppfattning om detaljplaners funktionalitet, vilket lett till att förvaltningen bedömt att vissa av de planbesked som beslutats inte längre är lämpliga. Vi ser att denna problematik utgör en faktor för en ineffektiv planprocess, och bedömer därmed att det bör upprättas en rutin för upphävande av detaljplaner som inte längre är aktuella. Vidare ser vi ett behov av att ha en gemensam samsyn på lämpligheten i detaljplanerna, för att säkerställa att de detaljplaner som antas också verkställs. Här ser vi att nämnden har ett ansvar att prioritera vilka detaljplaner som är av principiell betydelse och som är lämpliga att genomföra.

Vi konstaterar att det av styrande dokument och rutinbeskrivningar framgår att möten ska genomföras för att inkludera berörda i de olika skedena av processen. Vår granskning visar dock att dessa rutiner inte följs i praktiken i tillräcklig utsträckning, vilket enligt vår bedömning medför en risk för en ineffektiv planprocess. Med anledning av avsaknad av ett samverkansforum för tjänstepersoner på förvaltningarna sker även parallella processer i stället för en gemensam process, vilket utgör en faktor till ineffektivitet. Vi bedömer att samverkansöverenskommelser eller motsvarande bör upprättas mellan berörda aktörer, i syfte att på ett tydligare sätt beskriva rutiner för samverkan.

Vi bedömer att uppföljning avseende pågående detaljplanearbete till nämnden kan intensifieras i syfte att skapa förutsättningar för nämnden att få en uppfattning om framdriften i detaljplanearbetet samt möjliggöra en prioritering av detaljplanerna.

Utifrån vår bedömning och slutsats rekommenderar vi samhällsbyggnadsnämnden att:

- Fortsätta arbetet med den nya översiktsplanen och förankra denna tillsammans med förknippade dokument
- Tillse att den rutinbeskrivning som används i verksamheten aktualiseras utifrån förändrad organisation och nulägesbild på Tjörn

Tjörns kommun

Granskning av samverkan i planprocessen

2023-09-11

- Tillse att en formaliserad och dokumenterad rutin avseende ansvarsfördelning av ärenden upprättas
- Säkerställa att de avvägningar som görs avseende beslut om detaljplaner går i linje med detaljplanens funktionalitet
- Säkerställa att antagna detaljplaner som inte längre är aktuella upphävs vid behov, genom att ta fram en rutin som möjliggör denna process
- Tillse att samverkan sker inom planprocessen
- Tillse att en formaliserad och dokumenterad samverkansöverenskommelse mellan berörda inom planprocessen upprättas, i syfte att skapa förutsättningar för en gemensam framdrift i planarbetet

Datum som ovan

KPMG AB

Maria Schultz
Kommunal revisor

Hannah Klarkner
Kommunal revisor

Liz Gard
Certifierad kommunal revisor
Kundansvarig

Detta dokument har upprättats enbart för i dokumentet angiven uppdragsgivare och är baserat på det särskilda uppdrag som är avtalat mellan KPMG AB och uppdragsgivaren. KPMG AB tar inte ansvar för om andra än uppdragsgivaren använder dokumentet och informationen i dokumentet. Informationen i dokumentet kan bara garanteras vara aktuell vid tidpunkten för publicerandet av detta dokument. Huruvida detta dokument ska anses vara allmän handling hos mottagaren regleras i offentlighets- och sekretesslagen samt i tryckfrihetsförordningen.